

УДК 1:316.3+ 130.2+316.32

DOI <https://doi.org/10.30970/2307-1664.2019.26.11>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Наталія Чупрінова

*Національна академія Національної гвардії України,
гуманітарний факультет, кафедра соціально-гуманітарних дисциплін,
майдан Захисників України, 3, 61001, м. Харків, Україна*

Домінуючою опцією наукової розвідки став процес трансформації системи вищої освіти України в умовах глобального світу, який зумовлений складністю та неоднозначністю впливів глобалізації на сучасну систему вищої освіти України. Трансформація національної вищої освіти в епоху постмодерну пов'язана не тільки з оновленням змісту, форм і методів освіти, а й з новим її осмисленням: замість провідного гасла вищої освіти індустріальної епохи – «освіта на все життя» у сучасний постіндустріальний час головним стає – «освіта крізь усе життя», набула актуальності підготовка творчої особистості інформаційного суспільства XXI століття, здатної практично застосувати набуті компетентності й динамічно адаптуватися до швидкоплинних змін у глобальному світі.

В умовах глобального світу до перспектив трансформації національних систем освіти можна, зокрема, віднести: розширення можливостей взаємозв'язків закладів вищої освіти країн Європи та світу на основі взаємовигідного співробітництва, забезпечення конкурентоспроможності національних систем європейської освіти; зростання ефективності освітньої та науково-дослідної діяльності тощо.

Разом із тим суттєві перетворення у національній системі вищої освіти України під впливом глобалізації та процесів євроінтеграції несуть низку загроз та викликів. Прагнення підвести під єдиний спрощений стандарт підготовку вузькопрофільних фахівців (Болонська система) веде за собою тенденції до спрощення, поверхневості, усереднення освітніх процесів, зниження якості знань і вмінь випускників, скасування традиційної для української освіти культуроцентричності, фундаментальності підготовки. У межах інтеграції України зі спільним науково-освітнім простором ЄС намітилися загрозливі тенденції «відтоку інтелекту» з країни, які несуть за собою ризики зниження економічного зростання держави, послаблення її обороноздатності. Особливого значення в умовах глобального світу набуває національне спрямування освіти як важливий фактор збереження національної ідентичності українців, забезпечення становлення патріотизму та високої громадянськості, як засіб протистояння ідеології неолібералізму.

У статті розглянуто нормативно-правову базу, що є підґрунтям для освітньої державної політики України в сучасних умовах глобалізації та євроінтеграції. Підкреслено необхідність створення нової парадигми розвитку вищої національної школи з урахуванням викликів світу глобалізації, процесів євроінтеграції, у межах стратегії інтерналізації долучення до найкращого інноваційного досвіду інших країн світу, зі збереженням традиційних національних надбань і переваг освіти.

Ключові слова: національна система вищої освіти, глобалізація, трансформація, національна ідентичність, стандартизація, неолібералізм, національне спрямування освіти.

Постановка проблеми. Глобалізація – це складний процес, об'єктивний та історично зумовлений, який у XXI столітті охопив усі сфери життя та діяльності людства. Загальна стандартизація, універсалізація, гомогенізація поступово стають характерними і постійними рисами фінансової сфери, економіки, культури світового суспільства.

Україна є часткою світового простору. Сучасна система вищої освіти України перебуває під потужними впливами процесів глобалізації. Суперечність та складність глобалізаційних впливів на соціокультурну сферу, зокрема, на систему вищої освіти, детермінується амбівалентністю та неоднозначністю феномена глобалізації. Саме тому необхідність усвідомлення всіх чинників впливу та корегування їхніх наслідків у сучасній парадигмі освіти є важливим завданням для сучасної української філософської думки.

Аналіз досліджень і публікацій. Закордонними та вітчизняними дослідниками неодноразово було здійснено спроби узагальнити та пояснити ті процеси, що належать до поняття «глобалізація», проте щоразу науковці втілюють різні смисли у цей термін, висловлюючи відмінні, іноді протилежні погляди на феномен глобалізації. Цей факт надає все більшої актуальності питанню глобалізації та її впливам на всі сфери життєдіяльності людства, перспективам та загрозам, що пов'язані із цим феноменом.

Теоретичне осмислення сутності глобалізації, її викликів для сучасного світу міститься у працях Б. Андерсона, У. Бека, Ф. Фукуями, Г. Герборна, Е. Гідденса, В. Арутюнова, Л. Хижняка, Г. Ковальової та інших.

Проблемі трансформації національних систем освіти під впливом процесів глобалізації приділяють увагу П. Скот, Д. Деланті, Г. Колін, А. Гофрон, Р. Робертсон, Ф. Уебстер, Н. Бортнік, Т. Яшук, В. Лозовий, В. Журавський, Н. Оніщенко, Н. Пархоменко та інші науковці.

Національна ідентичність та її збереження національними державами у контексті глобалізації – проблема, яка була і залишається актуальною у науковій парадигмі українських та закордонних дослідників, таких як: С. Гантінгтон, П. Бергер, А. Віліс, М. Грох, Е. Тоффлер, К. Хюбнер, Е. Вілсон, Е. Сміт, Т. Воропай, В. Андрущенко, М. Степико, В. Піскун, О. Забужко, А. Астаф'єв, В. Бех, А. Бичко, Г. Лозко та ін.

Незважаючи на теоретичні здобутки у такій проблематиці, слід розуміти, що глобалізація є складним і динамічним процесом, що поглиблюється у всі сфери життєдіяльності людства, висуваючи нові виклики до сучасності, які потребують сучасних рішень у науково-практичній площині.

Мета наукового дослідження – проаналізувати особливості трансформації системи національної вищої освіти в сучасних умовах глобалізації та євроінтеграції, визначивши основні перспективи та виклики цього процесу; зосередити особливу увагу на національному спрямуванні освіти як важливому факторі збереження національної ідентичності українців у глобальному світі; розглянути нормативно-правову базу, що є підґрунтям для освітньої державної політики України в сучасних умовах глобалізації та євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобалізація – всесвітній процес, що впливає на економічне життя сучасної цивілізації та має політичні, соціальні та культурно-цивілізаційні наслідки.

Глобалізація соціокультурної сфери носить суперечливий характер: «з одного боку, вона веде до взаємодії різних культур, до їхнього взаємозбагачення, стандартизації, яка полегшує культурний обмін, інтенсифікації світових потоків інформації, проте, з іншого – сприяє появі негативних наслідків свого існування: культурній уніфікації, ментальному колоніалізму, примітивізації смаків, споживацтву й конформізму, «вестернізації» або «макдоналізації» культури» [1, с. 59].

Важливою ланкою соціокультурної сфери життєдіяльності виступає вища освіта, яка активно залучена до процесів глобалізації.

Наприкінці ХХ століття Європа вступила у епоху глобальних трансформацій національних систем освіти. З метою підтвердження необхідності глобалізації вищої освіти,

створення спільного «європейського простору вищої освіти», «гармонізації» європейської університетської освіти із загальною структурою освітніх рівнів було підписано Сорбонську (1998) і Болонську (1999) декларації. Підписантом Болонської декларації стала Україна.

У контексті філософії та культури постмодерну трансформація національної вищої освіти спрямована не тільки на оновлення її змісту, форм і методів, а й на побудову нових смислів освіти як такої, що триває впродовж життя та орієнтується на формування креативної особистості глобального інформаційного суспільства XXI століття, здатної до саморозвитку. Визначальним у постіндустріальну епоху «став перехід від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян» [2, с. 158].

До перспектив трансформації національних систем освіти в умовах глобалізації належать: формування стратегії інтерналізації, у межах якої можливими стають багатосторонні зв'язки між закладами вищої освіти країн Європи та світу на основі взаємовигідного співробітництва; зростання ефективності освітньої та науково-дослідної діяльності; розширення мобільності студентів та викладачів, у тому числі стає можливою практика створення міжнародних умов для обміну ідеями у віртуальному просторі за допомогою нових інформаційних технологій та технологій зв'язку; розвиток новітніх форм дистанційного навчання на базі Інтернету; забезпечення конкурентоспроможності національних систем європейської освіти; забезпечення міжнародної якості освіти, надання можливості працевлаштуванню європейців на основі єдиної системи рівнів навчання тощо. Перспективним напрямом трансформації вищої освіти стає заміна класичної системи навчання (відтворення – збереження – передавання знань) на інноваційну практичного спрямування. Конкурентоспроможність фахівця на ринку праці у глобалізованому світі визначає здатність застосовувати отримані знання на практиці, постійно оновлюючи їх, тому основне завдання глобалізованої освіти – дати необхідний теоретичний рівень і спрямувати майбутнього фахівця на шлях самостійного отримання знань. Дослідник С. Захарін слушно відзначає, що сучасна система вищої освіти має бути спрямована на формування здатності спеціаліста мислити і діяти творчо в умовах ризиків і викликів сьогодення, діяти у нестандартних ситуаціях, володіти сучасними (в тому числі інформаційно-комунікаційними) технологіями» [3, с. 36].

На нашу думку, можна погодитися з позицією І. Каленюк, яка до позитивних глобальних тенденцій розвитку вищої освіти в умовах глобалізації відносить: зростання значення освіти як фактора соціального розвитку як провідника знань та інформації; диференціацію джерел фінансування, перехід до широкого спектра джерел фінансування та отримання прибутку; підвищення ефективності використання коштів; інтернаціоналізацію освіти, уніфікацію, що необхідна для стандартизації та визнання дипломів; зміну вимог до змісту, методів та форм навчального процесу; зміну організаційних форм освітньої діяльності; глобалізацію ринку освітніх послуг [4, с. 6]. Важливим є врахування цих тенденцій у процесі трансформації української вищої освіти для перетворення її на дієвий чинник конкурентоспроможності національної економіки.

Саме освіта є запорукою економічного зростання країни, її конкурентоспроможності на світовому ринку у зв'язку із тим, що вона відіграє вирішальну роль у формуванні людського капіталу.

Стрижнем людського капіталу є знання і здатність їх реалізовувати у практиці. Накопичення людського капіталу є важливим фактором соціального добробуту сучасних суспільств та їхнього економічного росту. У глобальному світі лідерами стають ті країни, які навчилися використовувати знання, вміння, компетенції людей, їхню спроможність подальшого навчання, тобто всього, що концентрується у понятті «людський капітал».

Згідно з Доповіддю Всесвітнього економічного форуму про стан людського капіталу у світі (2017 р.), Україна займає високі рейтинги за темпами досягнення вищої освіти, зокрема, Україна посіла 11-у позицію за рівнем охоплення вищою освітою громадян. Приблизно 80% людей віком від 20 до 60 років в Україні отримують вищу освіту [5, с. 108].

Саме кількісні показники української освіти (відсоток бюджетних витрат на освіту, чисельність дорослого населення із середньою та вищою освітою тощо) виводять Україну на щабель країни з потужним людським капіталом. Проте кількісний показник вищої освіти України не впливає на якість отриманих знань. Ситуація з якістю знань і вмінь випускників є критичною, падає рівень високоосвіченої сили [5, с. 109–110].

На наш погляд, у системі професійної підготовки вищої школи України намітилися загрозові тенденції, що пов'язані з прагненням підвести під єдиний спрощений стандарт (зумовлений викликами глобалізації та процесами євроінтеграції) підготовку вузькопрофільних спеціалістів. Внаслідок цього спостерігається спрощення, поверхневність, усереднення освітніх процесів. Формується ознайомлювальний рівень знань, а не освітній, який має бути заснований на фундаментальній підготовці у системі вищої освіти України.

Основним принципом освіти у глобальному світі є «освіта протягом життя». Ті фахівці, які отримали максимум фундаментальних знань у своїй освіті, здатні динамічно, без труднощів перекваліфікуватися, адаптуючись до нових професій і навпаки. Стрижнем фахових знань є основи точних, суспільних, природничих наук, представлених у єдиному, комплексному філософському контексті як світоглядна сентенція. Тому тенденція до спеціаліста «вузького профілю» суперечить потребам суспільства, яке потребує фахівців, здатних використовувати, синтезувати різноманітні знання, адаптуватися до умов, що швидко змінюються, а також це призводить до невилювання культури та її стрижневого складника – освіти. М. Козловець справедливо зазначає, що «критерій професійної компетентності фактично заперечує традиційну для української освіти культуроцентричність, породжує сумнів щодо цінності фундаментальної підготовки в системі вищої освіти, практично не розглядає як функцію вищої школи виховання» [6, с. 471].

Разом із тим у професійних спільнотах досить чітко виражена позиція щодо необхідності збереження культуроцентричності вищої освіти в країні [7, с. 325–360; 8, с. 279–289].

Враховуючи зазначені негативні тенденції у системі національної вищої освіти, що намітилися останнім часом, слід бути максимально реалістичними, прагматичними, обачливими до Болонського процесу, насамперед на державному рівні, щоб не посилювати негативні наслідки процесів стандартизації, уніфікації в освітянському просторі та не зруйнувати традиції вітчизняної вищої школи в умовах складних, амбівалентних, іноді негативних планетарних процесів.

За даними Національного інституту стратегічних досліджень, «Україна на міжнародному ринку праці представлена як постачальник висококваліфікованих кадрів для багатьох країн світу. «Відплив інтелекту» з України є найбільшим у світі; проголошена Україною інтеграція зі спільним науково-освітнім простором ЄС додала додаткового імпульсу «відтоку мізків» [9].

Для економіки глобального світу характерним є процес перетоку людського капіталу у межах міграції людських ресурсів з високим рівнем освітянського потенціалу. Українське наукове (освітянське) середовище не забезпечує можливість для повної самореалізації вчених, насамперед математичних, фізичних, природничих спеціальностей. За даними аналітичного центру CEDOS, найбільш активно відтік кандидатів та докторів наук відбувався з 1991 по 2004 роки, потім він уповільнився, але зберігся. З 1996 року по 2011 рік з України на постійне місце проживання за кордон виїхало 1622 тисячі науковців, серед

них – 1298 тисяч кандидатів і 322 доктори наук [10]. За даними Центру міграційної політики Європейського Інституту у Флоренції, протягом 1998–2012 р. з України виїхали понад 1000 аспірантів і 200 кандидатів наук [11]. На постійне місце проживання за кордон виїхали українці віком від 18 до 49 років.

За даними аналітичного центру CEDOS, який щорічно оприлюднює інформацію щодо кількості українських студентів, які навчаються у закордонних університетах, станом на 2015–2016 навчальний рік число українських громадян в іноземних вищих закладах освіти становило 66 668 осіб [12]. У 2016–2017 н. р. за кордоном отримували освіту близько 72 тис. українських студентів. Більшість українських студентів, що отримали освіту за кордоном, не повертаються на Батьківщину.

На противагу світовим тенденціям Україна не створює мотиваційної політики щодо залучення молодих учених, талановитих студентів у науково-освітню сферу, внаслідок чого поступово позбавляється талановитих науковців, а проблема якісної підготовки фахівців набуває все більшої гостроти. Україна стає імпортером технологій на користь великим країнам глобального світу, що негативно позначається на процесі довгострокового економічного зростання. Академічна міграція негативно позначається на фінансовій системі країни внаслідок того, що відбуваються прямі збитки для бюджету країни: фактично за державні кошти готуються високоосвічені фахівці для інших країн. Так, людський капітал, що сформований в Україні за рахунок її бюджету, працює на підвищення економічного потенціалу інших країн. Це суперечить інтересам української держави, зрештою, потенційно ставить під загрозу її національну безпеку. Обороздатність країни досягається насамперед за рахунок розвитку національного військово-промислового комплексу, потенціал якого не існує без науково-технічного забезпечення, що ґрунтується на новітніх наукових відкриттях у галузі фундаментальних наук, наукових розробках у галузі ІТ-технологій.

Загальмувати процес «відтоку інтелекту» з національної науково-освітньої сфери неможливо репресивними заходами. Єдиним виходом є створення в країні умов для реалізації творчого потенціалу фахівців. Наявність високотехнологічної економіки, потужне фінансування науково-освітньої сфери, створення умов для реалізації наукового і творчого потенціалу талановитої молоді – єдиний шлях подолання цього негативного явища у системі національної освіти та науки.

Важливим аспектом вирішення цієї проблеми є формування у сучасній молоді громадянських та національно-патріотичних почуттів, піднесення національної самосвідомості, що становить підґрунтя для захисту власної національної ідентичності. Національно-патріотичне та громадянське виховання – це зворотний бік навчального процесу у національних ВЗО. Освіта формує особистість у всій її багатоманітності, а не тільки дає знання і професію. У цьому полягають традиційні основи національної освіти, що ґрунтуються на культуроцентричності.

Неоліберальна ідеологія, яка є панівною в світі глобалізації, певним чином не сприймає національну ідентичність і тяжіє до ідей виховання не патріотів і громадян національної держави, а «громадян світу», які вільно пересуваються і функціонують у відкритому глобальному просторі. Між тим «ідентичність є найважливішим механізмом зворотного зв'язку, завдяки якому інноваційні групи повертають набутий інтелектуальний капітал суспільству і сприяють розвитку того національного соціокультурного середовища, яке їх попередньо сформувало» [6, с. 474].

Неоліберальна ідеологія насаджує принцип «відкритого суспільства» і глобально-інтернаціоналізму, що немає Батьківщини, прив'язки до національної культури, націо-

нальної традиції. Тому в умовах глобалізації набуває все більшої актуальності зміцнення національних громадянських зв'язків, патріотичного єднання нації для захисту національної ідентичності, етики колективного служіння національним інтересам власної держави. У сучасному світі глобалізації зможе вижити тільки консолідований соціум, у якому громадяни пов'язані солідаристською етикою та національною ідентичністю. «Якщо на місце цього цілісного соціуму поставити відповідно до настанов неоліберального вчення суспільство як сукупність соціальних атомів, котрі переслідують винятково власні егоїстичні цілі, то замість зберігаючої кумулятивної здатності середовища прогресу ми одержимо дисперсне середовище, що існує під знаком ентропії. Всю свою внутрішню енергію таке середовище віддаватиме ззовні, втрачаючи потенціал і вектор розвитку» [6, с. 475].

Система вищої освіти України, відповідаючи на виклики глобалізації, має підготувати сучасних професіоналів, здатних до саморозвитку та самоосвіти протягом життя, які будуть патріотами власної держави, носіями та захисниками національної культури, мови, традицій, без чого неможливе утвердження національної ідентичності в умовах глобального світу.

Національна спрямованість освіти є важливим пріоритетом в умовах сучасного світу глобалізації. Примітно, що в Державній національній програмі «Освіта (Україна XXI ст.)» зазначалося, що домінуючим напрямом виховання має бути національна спрямованість освіти, невід'ємність від національного ґрунту, формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати на благо своєї держави [13, с. 15]. Пізніше у «Національній доктрині розвитку освіти» були закладені основні пріоритети: культурно-історичні цінності українського народу, його традиції, духовність, утвердження національної ідеї [14, с. 140].

«Національною доктриною розвитку освіти» (2002 р.) визначено основний її вектор: орієнтація розбудови національної системи освіти України на європейські стандарти, повернення особистості не лише до джерел національної культури, а й до цивілізаційних здобутків. Така сформована культурологічна компетентність особистості має у сьогоденні створювати можливість входження людини в глобалізовану цивілізацію.

Нормативно-правова база, яка затверджена Україною у освітянській сфері (з 2003 р. і до сьогодення), свідчить про те, що державна освітня політика здійснюється в умовах збільшення сили трансформаційних викликів євроінтеграції та процесів глобалізації. Так, важливим часом модернізації законодавства освітньої та наукової сфери, з урахуванням викликів глобалізації та процесів євроінтеграції, стає 2015 рік, коли на засадах Болонського процесу зі створенням Європейського простору вищої освіти прийнято Закон України «Про вищу освіту», а у контексті формування європейського дослідницького простору – Закон «Про науково-технічну діяльність».

Основні тенденції та стратегії розвитку національної освіти у найближчий час викладено у «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період 2012–2021 р.» У Стратегії зазначено, що «розвиток національної системи освіти має формуватися адекватно сучасним інтеграційним і глобалізаційним процесам, вимогам переходу до постіндустріальної цивілізації, чим забезпечити стійкий рух і розвиток України, інтегрування національної системи освіти у європейський світовий освітній простір» [15, с. 3]. Реалізація Національної стратегії спрямована на забезпечення підвищення якості національної освіти, її інноваційного розвитку відповідно до світових стандартів у глобальному світі.

Висновки. У глобальному світі система національної вищої освіти – потужна соціальна інституція, яка впливає на економічний розвиток держави, забезпечення національної безпеки, реалізацію національних інтересів країни. Система вищої освіти України

формує духовну та інтелектуальну еліту держави, яка є «двигуном» її науково-технологічного, соціально-економічного розвитку. Національна освіта є запорукою консолідації суспільства, збереження соціокультурного простору, забезпечення становлення патріотизму та високої громадянськості, піднесення національної свідомості; освіта є осередком збереження національної ідентичності від руйнівних впливів глобалізації.

Залучення України до Болонського процесу стало рефлексією на сучасні процеси глобалізації та Європейської інтеграції. Стрижнем трансформації системи вищої освіти України в умовах глобалізації та євроінтеграції має стати не «сліпа» відповідність стандартам, не уніфікація вищої освіти, а долучення до найкращих освітніх наукових досягнень країн глобального світу, поєднання їх з традиційними основами української освіти. Необхідно створити нову парадигму розвитку вищої національної школи з урахуванням кардинальних змін у всіх сферах суспільного життя, викликів світу глобалізації, процесів євроінтеграції, критично підійти до вирішення гострих проблем, що гальмують реалізацію системних реформ у галузі вищої освіти України.

На наш погляд, якісна реалізація завдань, що спрямовані на трансформацію та модернізацію сучасної системи вищої освіти України, реформування в умовах глобального світу, може бути здійснено у разі створення дієвої системи державно-громадського управління освітою, що забезпечить її інноваційний розвиток, підвищення якості, спрямованість на забезпечення національних інтересів, національної безпеки держави.

Подальші наукові розвідки будуть спрямовані на теоретичне осмислення проблем: «громадянське суспільство у глобалізованому світі», «патріотизм і глобалізація».

Список використаної літератури

1. Чупрінова Н.Ю. Українська національна ідентичність у контексті культурної глобалізації: проблеми та перспективи. *Virtus: Scientific Journal* / Editor-in-Chief M.A. Zhurba. November. No. 28, 2018. С. 59–64.
2. Войналович О.О. Глобалізація і розвиток сучасної освіти в Україні. URL: <http://enpuir.pnu.edu.ua/handle/123456789/6932>.
3. Захарін С.В. Перспективи інвестиційного забезпечення розвитку сфери вищої освіти в контексті глобалізаційних викликів. *Економіка і управління*. 2011. № 3. С. 35–45.
4. Каленюк І. Університети в координатах глобального розвитку. *Вища освіта*. 2009. № 9(3–4). С. 5–11.
5. Розвиток людського капіталу: на шляху до якісних реформ. Центр Разумкова, 2018. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2018_LUD_KAPITAL.pdf.
6. Козловець М.А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 558 с.
7. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. Київ : Грамота, 2005. С. 325–360.
8. Вішке Мірко. Освіта і громадянське суспільство за доби глобалізації. Громадянське суспільство в Україні за доби глобалізації: ціннісно-нормативне та інституційне забезпечення його розбудови. Київ : Інститут ліберального суспільства, 2007. С. 279–289.
9. Лозовий В. Проблема підготовки наукових кадрів для інноваційної сфери в Україні. НІСД, відділ гуманітарної безпеки. URL: http://www.ness.gov.ua/content/articles/files/nauka_kadru-e5da6.pdf.
10. Святощук І., Стадний Є. Академічна міграція. CEDOS. URL: https://cedos.org.ua/system/attachents/files/000/000/050/original/Academic_Migrfteon_CS.pdf?404815631.
11. Ониськів В. Інтелектуальна міграція або проблема відтоку «мізків» з України. *20 хвилин*, 27 лютого 2016 року. URL: <https://te.20minut.ua/Groshi/intelektualna-migratiya-abo-problema-vidtoku-mizksv-z-krayini-10484449>.

12. Стадний Є. Українські студенти за кордоном: факти та стереотипи. CEDOS, 19 грудня 2017. URL: <https://cedos.org.ua/uk/osvita/ukrainsri-studenty-za-kordonom-fakty-ta-stereotyru>.
13. Державна національна програма «Освіта. (Україна XXI століття)». Київ : Райдуга, 1994. 62 с.
14. Кремень В. Національна доктрина розвитку освіти. Освіта і наука України: шляхи модернізації. Київ : Грамота, 2003. С. 178–201.
15. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf.
16. Степико М.Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування : монографія. Київ : НІСД, 2011. 336 с.

TRANSFORMATION OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION: CHALLENGES AND PROSPECTS

Natalia Chuprinova

*National Academy of the National Guard of Ukraine,
Faculty of Humanities, Department of Social Sciences and Humanities,
Zakhysnykiv Ukrainy sq., 3, 61001, Kharkiv, Ukraine*

The main focus of recent scientific studies is placed on the process of transforming the higher education system in Ukraine as it has been influenced by complexity and ambiguities of globalization. In the present, postmodern era, transformation of the national higher education system is conjugated not only with updating the content, forms and methods of education, but also with a new way of its understanding – the widely-used industrial epoch slogan “education for life” is persistently substituted for “education through life” in today’s post-industrial world. In the 21st century information society, the concept of building a creative personality who will be able to practically apply the acquired knowledge and skills and dynamically adapt to the fast-changing global world has become relevant.

Under conditions of globalization, the prospects of the national education system transformation include, in particular, expanding relationships of European universities with establishments of higher education around the world based on mutually beneficial cooperation, ensuring the competitiveness of national European education systems, and increasing the efficiency of educational and research activities.

At the same time, there is a number of threats and challenges arising as a result of these current significant transformations in Ukraine’s national higher education system which are caused by globalization and European integration processes. The idea of harmonizing academic degree standards within the Bologna process leads to simplification, superficiality, averaging of educational processes, poorer quality of knowledge and skills gained by the graduates, and abolition of culture-centricity and fundamental training that used to be characteristic of the higher education system in Ukraine. When integrating with the EU scientific and educational space, Ukraine is threatened by intelligence outflow conjugated with the risks of reducing the economic growth of the state and undermining its defense capabilities. Under conditions of global world, the development of the national education policy has become key to preserving the national identity of Ukrainians and arising genuine patriotism as means of confronting the ideology of neoliberalism.

In this connection, the peculiarities of transformation and modernization of the national higher education paradigm have been analyzed under the current conditions of globalization and European integration and the main prospects and challenges of this process have been defined. Special attention is paid to a new national education policy as an important factor in preserving the national identity of Ukrainians in the global world. The legal framework for the state educational policy in Ukraine has been analyzed under the current conditions of globalization and European integration and adherence to the best innovative experiences of other world countries, while preserving the traditions and advantages of the national system of higher education.

Key words: national higher education system, globalization, transformation, national identity, standardization, neoliberalism, national education policy.